

37. pótfüzetében, ahol azt olvassuk, hogy bold. SCHERFEL a Tátrában megtalálta a *V. pubinervis* REHM. et WOL.-ot (mely KUPFFER és GÁYER szerint synonymja a *P. epipsila*-nak). E czikkében egy helyen hozzátette, hogy a magyar szerzők *V. palustris* mind *pubinervis* (= *epipsila*) lenne. Ez nem áll. Sőt ellenkezőleg. A *V. palustris* L. a gyakrabban előforduló a Tátra sok helyén (Dr. DEGEN úr itt is az árvamegyei *Bory* moesarakban is szedte) és a *V. epipsila* LEDEB. a ritka, eddig csak egy helyről ismert növény.

DR. DEGEN Á. úr levelének vétele után elővitettem a *Viola*-gyűjteményemet és közelebb megvizsgálván a növényt, a felsőbb, fiatalabb levelek erezetén valóban apró ritka szőröcskéket találtam, holott a *V. palustris* L. levele egészen kopasz, fénylő.

Alólirott *V. epipsila*-t szülőhelyemen Breznóbányán 1905. júl. 20-án az «alsó gát» Garamon túl fekvő moesáros réteken és a vaspályától levezetett árok mentén mintegy 12 példányban gyűjtöttem. De ezeken a réteken nagyon el van terjedve. **Kupcsok Samu**

publiciert, wo zu lesen ist, dass der verstorbene SCHERFEL *V. pubinervis* REHM. und WOL. in der Tátra entdeckt habe. Diese ist nun nach KUPFFER u. GÁYER nichts anderes als *V. epipsila*. BORBÁS erwähnt noch, dass sämtliche *V. palustris* der ungarischen Autoren *pubinervis* sei. Diese Behauptung ist aber nicht stichhaltig. Vielmehr ist nach Dr. v. DEGEN *V. palustris* L. die verbreitetere und auch von ihm an vielen Stellen der Tatra und auch in den Torfmooren «Bory» des arvaer Comitatus gefundene Art, während *V. epipsila* LEDEB. selten, ja bisher nur von einem einzigen Standorte bekannt war.

Nach Empfang dieses Briefes nahm ich die *Violen* meiner Sammlung vor und bei näherer Berichtigung fand ich an den Adern der oberen jüngeren Blätter tatsächlich kleine, zerstreute Härchen vor, während die Blätter von *V. palustris* stets ganz kahl u. glänzend sind.

Ich fand *V. epipsila* in der Nähe meiner Vaterstadt Breznóbánya am 20. Juli 1905 u. zw. sammelte ich auf sumpfigen Wiesen jenseits des Garam-Flusses bei dem «unteren Damme» u. in Eisenbahngräben etwa 12 Exemplare. Sie ist auf diesen Wiesen sehr verbreitet.

Samuel Kupcsok.

Hazai botanikai dolgozatok ismertetése.

Referate über ungarische botan. Arbeiten.

Jávorka Sándor dr. «Hazai Onosma-fajaink» című művének ösmertetése. Ösmerteti: Simonkai Lajos.

Referat über Alexander Jávorka «Species hungaricae generis Onosma» von Ludwig Simonkai.

Megjelent e mű az «Annales Musei Nationalis Hungarici» című folyóirat IV. kötetének 406—449. lapján két táblával (tab. XI et XII) 1906-ban, Budapestén.

A midőn JÁVORKA SÁNDOR dr. fent címzett tudós dolgozatát tanulmányozám, akkor hazánk megifjodó floristikai irodalmának üdvös érzete rezgett át gondolataimon. Azért öröndtem meg oly nagyon, mert beláttam, hogy JÁVORKA kemény tudós munkát végzett akkor, a midőn alapos *bibliographiai és széleskörű herbáriumi* tanulmányok nyomán, modern alakban és *növényföldrajzi érzékkel*, nyugalmas óráiban írta meg e szép művét.

JÁVORKA hét *Onosma*-fajt és azok több variétását jellegzi e művében. Hét faja a következő: 1. *Onosma Visianii* CLEM.; 2. *O. arenarium* W. K.; 3. *O. stellatum* W. K.; 4. *O. tauricum* PALL.; 5. *O. tornense* JÁVORKA; 6. *O. echiodides* L.; 7. *O. viride* (BORB.) JÁVORKA. — Nem idézem az ő különböztette alfajokat és variétásokat itt; minden megkülönböztetést helyesnek találok, névadásaiban pedig csak az *Onosma echiodides* L.-t kifogásolom, a melyről néhány szót e sorok végén írok és a melyről ő maga is azt mondja, hogy később kapta KÜMMERLE dr.-tól Londonból azt az értesítést, hogy «*Onosma echiodides* L. herb. est species mixta».

JÁVORKA barátommal ez ügyet,

Erschienen in den «Annales Musei Nationalis Hungarici» IV (1906) p. 406—449 mit zwei Tafeln (XI u. XII).

Bei Durchsicht dieses wissenschaftlichen Werkes DR. A. JÁVORKA's hat mich das freudige Gefühl einer Aussicht auf Regeneration unserer floristischen Literatur überkommen. Es hat mich gefreut zu sehen, dass JÁVORKA eine schwierige Aufgabe mit Geschick gelöst hat, als er uns auf breiter literarischer Basis und auf Grund fleissiger Herbar-Studien mit richtigem pflanzengeographischen Takt in ruhigen Arbeitsstunden eine moderne, schöne Arbeit geliefert hat. JÁVORKA schildert in seiner Arbeit sieben *Onosma*-Arten und mehrere Varietäten. Die 7 Arten sind folgende: 1. *O. Visianii* CLEM.; 2. *O. arenarium* W. K.; 3. *O. stellatum* W. K.; 4. *O. tauricum* PALL.; 5. *O. tornense* JÁVORKA; 6. *O. echiodides* L. und 7. *O. viride* (BORB.) JÁV. Ich unterlasse es, die von ihm unterschiedenen Unterarten und Varietäten hier anzuführen, ich halte alle seine Distinctionen für richtig; bezüglich der von ihm befolgten Nomenclatur möchte ich nur die Anwendung des Namens *O. echiodides* L. bemängeln, über welchen ich am Schlusse dieser Zeilen noch etwas bemerken will; der Verf. selbst theilte mir mit, dass er von DR. KÜMMERLE aus London zu spät die Nachricht erhalten habe, dass das «*Onosma echiodides*» im LINNÉ-schen Herbarium

valamint azt is, hogy a sok synonym mellett miért nem adott *névmutatót* munkája végére és miért nem látta el *Onosmáinkat magyar nyelvű fajkulccsal* (*Clavis specierum JÁVORKA* l. c. p. 444), meg *magyar* génusz- és *faj*-elnevezéssel, megbeszélvén, ösmertetéshez a következőket fűzöm.

Mivelhogy JÁVORKA SÁNDOR dr. hazánk *Onosma* (*Vértő*) fajainak és fajtáinak csupán latin «*Clavis specierum*» *fajkulcsát* adta; ide iktatom az előbbi jegyzéseimből fakadó magyar *jelleghulcsát* hazánk e nevű növényeinek, azon megjegyzéssel, hogy JÁVORKA diagnosisai és rajzai jellegezik az alább felsorolt fajokat és alfajokat.

Onosma L. gen. n. 187. Vértő.

I. Kétnyarosok *Biennia*

BOISS. fl. or. IV. 179.

1. ***Onosma Visianii* CLEM.**
Visiani Vértőre [Confer JÁVORKA l. c. p. 420]. — Terjedésköre: Budapest hegyvidéke Esztergomig, sőt «*Ausztriában*» *Mödlingig*; *Nyitra* megyében az Ivánbércz, Tokaj, Arad (!). *Bánság*, *Fiume* és a *horvát Karst* (!). *Adria* melléki növényfaj, a mely csodálatos módon *Mödlingig*, *Nyitra* megyéig, a *Tokajhegyig* terjed fel északra, keleten meg (nálunk) a *Bánságig*.

II. ***Évelők* (*Perennia*). *O. echioides* L. in extenso mejudicante [*Cerinthe echioides* L. spec. ed. I. (1753) 137. *Onosma echioides* L. spec. ed. II. (1762) I. 196.].**

ein «*Mixtum compositum*» sei. Ich habe sowohl diese Angelegenheit als auch die Mängel dass er seiner Arbeit bei den vielen Synonymen keinen Namenregister beigefügt, dass er den einzelnen Arten keine ungar. Namen gegeben habe, dass schliesslich ein in ungar. Sprache verfasster Bestimmungsschlüssel fehlt besprochen. u. will hier meinem Referat nur noch folgendes beifügen. Da uns der Verf. nur einen lateinischen «*Clavisspecierum*» der einheimischen Arten gegeben hat, gebe ich hier einen anderen, welchen ich auf Grund meiner früheren Notizen angefertigt habe, mit der Bemerkung, dass die angeführten Arten und Unterarten durch die Diagnosen und Abbildungen JÁVORKA's charakterisiert sind.

Onosma L. gen. n. 187.

I. Zweijährige. *Biennia* Boiss.

Fl. or. IV. 179.

1. ***Onosma Visianii* CLEM.**
(cf. JAV. l. c. p. 420) Verbreitung: Ofner Gebirge bis Esztergom und bis *Mödling* in *Niederösterreich*, Comit. *Nyitra* (Ivánbércz). Tokaj, Arad (!). *Banat*, *Fiume* und *kroatischer Karst* (!). Es ist dies eine Pflanze der adriat. Küstengebietes, welche merkwürdiger Weise nördlich bis *Mödling*, *Nyitra* bis zum tokajer Berg und westlich (bei uns) bis zum *Banat* vordringt.

II. Ausdauernde (*Perennia*).

***O. echioides* L. in extenso mejudicante [*Cerinthe echioides* L. spec. ed. I. (1753) 137. — *Onosma echioides* L. spec. ed. II. (1762) I. 196.].**

a) **Vegyesszőrzetűek.** *Heterotricha* Boiss. fl. or. l. c. 180.

2. ***Onosma arenarium* W. K.** *Homoki Vértő*. Terjedésköre hazánkban: Pozsony fővényes dombjaitól kezdve, az *Alföldek* homokjain, közönséges Báziasig és Szlavoniáig. *Fiume* mellett nem honos, ha csak a vasutakkal be nem huzolták a vasúti töltésekre.

3. ***Onosma fallax* BOBB. Ak.** Közl. XIV. (1876) p. 414, 420. *Csalfa Vértő* [*O. arenarium* subsp. *fallax* JÁVORKA l. c. 430]. Hazánkban *Fiume* környékén *Zakalj* és *Grohovo* mellett (!), valamint a magyar-horvát adriai partmellékéről (Glanatz) ismeretes eddig, de e növényfajtól megkülönböztetni nem tudom az *Onosma tridentinum* WETTSTEIN Verh. d. Zool. bot. Ges. 1886 II. 29: A. KERNER Schedae et exsicc. No. 1413 növényt, a mely persze *Tirol* déli határáról «Ad lacum Benacum in collibus aprieis» lett PORTA gyűjtésében, a *Flora Austro-Hungarica* idézett száma alatt *kiosztva*.

b) **Küllős szőrzetűek.** *Asterotricha* Boiss. l. c.

4. ***Onosma tornense* JÁVORKA.** *Annales musei hungarici*. 1906. p. 431, tab. XII. *Tornavári Vértő*. Terjedésköre: *Torna* - megye *Torna Várhegyének* sziklái.

5. ***Onosma viride* [BOBB. Ak.** Közl. XIV (1876) 409. pro var. *O. taurici*] JÁVORKA l. c. 433. *Zöldelő Vértő*.

[*O. viride* var. *Baumgartenii*, *citrinum*, *banaticum* JÁVORKA l. c. 436—437, certe formae sunt speciei laudatae.]

a) **Verschieden behaarte** *Heterotricha* Boiss. Fl. or. l. c. 180.

2. ***Onosma arenarium* W.K.**

Verbreitung in Ungarn: von den sandigen Hügeln bei Pozsony durch die Sandpuszten der Tiefebene häufig bis zum Banat u. Slavonien. Bei Fiume ist es nicht indigen; es kann dort nur durch die Eisenbahn eingeschleppt auf Bahndämmen vorkommen.

3. ***Onosma fallax* BOBB. Ak.** Közl. XIV. (1878) p. 414, 420. [*O. arenarium* subsp. *fallax* JÁV. l. c. 430.] Ist bei uns aus der Umgebung von Fiume, von Zakalj und Grohová (!) und d. kroatischen Küstenlande (Glanatz) bekannt. Von dieser Pflanze kann ich aber das *O. tridentinum* WETTST. Zool. bot. Ges. 1886 II 29; A. KERNER Sched. et exsicc. No. 1413 nicht unterscheiden, welches von PORTA «Ad lacum Benacum in collibus aprieis» gesammelt, u. der angef. Nummer in der Flora exsicc. Austro-Hung. ausgegeben worden ist.

b) **Sternhaarige.** *Asterotricha* Boiss. l. c.

4. ***Onosma tornense* JÁVORKA.** *Annal. mus. hung.* 1906 p. 431 Tab. XII.

Verbr.: Felsen des Tornaer Schlossberges in Ungarn.

5. ***Onosma viride* [BOBB. Ak.** Közl. XIV (1876) 409 pro var. *O. taurici*] JÁVORKA l. c. 433. *O. tauricum* aust. hung. p. m. p. [*O. viride* var. *Baumgartenii*, *citrinum*, *banaticum* JÁVORKA l. c. 436—37 sind gewiss nur Formen dieser Art].

Terjedésköre: a *Bánságban* és *Erdély* délibb vidékein csak ezt láttam hazánkból.

+ 6. *Onosma tauricum* PALL. *Tauriai Vértő. Hazánkból kétes.* JÁVORKA csak egy régi ROCHEL-féle s egy SCHOTT-féle példát látott. Újabb időben a Bánságban senki sem találta. Talán kipusztult onnan, vagy pedig azok a bánsági példányok, a melyeket JÁVORKA *biztosan* határozott meg, valamelyes *téves* czédulázáson alapulnak.

7. *Onosma stellulatum* W. K. *Csillagos szőrű Vértő.* Hercegovina, Dalmácia és az Adria melléki *magyar-horvát* tengerpart Karsztjának növénye, egész *Grobnik* mezejéig.

8. *Onosma Jávorkae* SIMK *Jávorka Vértőre* [O. echioides JÁVORKA l. c. p. 437. (diagnosis), tab. XI. 4a, 4b. — *Anchusa echioides lutea* . . . COLUMNA ECPHRAS (1606). l. p. 182. tab. 183? *ex habitu*, sed neque ex icone neque ex descriptione ejus, apparet *foliorum astero-trichia*, nec *corollae pubescentia*. *Onosma echioides* A. KERN. fl. exsicc. Austro-Hung. Nr. 1411, non L. *Onosma echioides?* var. *densiflorum* et var. *lineare* BOBB. Ak. Közl. XIV. (1876) p. 406 et 421 verosimiliter huc. pertinent, caeterum mihi dubum]. Terjedésköre: *Olaszország* észak-keleti tája, *Istria* (Trieszt!), *Fiume*-melléki szigetek (*Veglia*!), *Carlo-pago* (DEGEN herb.!), *Dalmatia* (Clissa!).

E növényt JÁVORKA idézett művében, *Onosma echioides* L. név alatt tárgyalja és levelé-

Verbr.: In den südlicheren Gegenden des Banates und Siebenbürgens habe ich aus Ungarn nur dieses gesehen.

+ 6. *Onosma tauricum* PALL. Ist für Ungarn zweifelhaft. Der Verf. sah nur ein altes ROCHEL'sches und ein SCHOTT'sches Exemplar. In neuerer Zeit hat es im Banat niemand gefunden. Vielleicht ist es dort ausgestorben, oder aber liegt eine Etiquettenverwechslung jener Exemplare vor, welche JÁVORKA richtig als *O. tauricum* determiniert hat.

7. *Onosma stellulatum* W. K. Ist eine Pflanze der Herzegovina, Dalmatiens und des ungar.-kroatischen adriat. Küstengebietes bis zum Grobniker Feld.

8. *Onosma Jávorkae* SIMK. [O. echioides JÁVORKA l. c. p. 437 (diagnosis), Tab. XI. 4a, 4b — *Anchusa echioides lutea* . . . COLUMNA ECPHR. (1606) l. p. 182 t. 183? *ex habitu*, sed neque ex icone neque ex descr. ejus apparet foliorum astero-trichia nec corollae pubescentia. *O. echioides* A. KERN. Fl. exsicc. Austr.-Hung. No. 1411 non L. *O. echioides?* var. *densiflorum* et var. *lineare* BOBB. Akad. Közl. XIV (1878) p. 406 et 421 verosimile huc pertinent, caeterum mihi dubum]. Verbreitung: Nördöstl. Italien, Istrien (Triest!), Inseln bei Fiume (Veglia!), Carlo-pago (DEGEN herb.), Dalmatien (Clissa!).

JÁVORKA beschreibt diese Pflanze a. a. O. unter dem Namen *O. echioides* L. und

nak *esillagos sertézetét* is kitünően lerajzolja tab. XI. f. 4a. s 4b. alatt. Különösen e rajz az, a mely e növényt világosan megkülönbözteti a hozzá hasonló *Onosma stellulatum* W. K. fajtól, a mely szintén Adria mellékeink faja, de oly helyeken terem, a melyek a tengeri klíma hatását kevésbbé élvezik.

Onosma echiioides L. spec. ed. II. (1762). I. 196 [*Cerinthechiioides* L. spec. ed. I. (1753) 137] zagyvalék fajt jelez, kitünik ez abból, hogy LINNÉ az *O. Cerinthechiioides* 2. lelőhelyeiül a következő területet szabja ki: «Habitat in Austriae, Pannoniae, Helvetiae, Galliae, Italiae rupibus». KÜMMERLE JENŐ dr. múzeumi örökünk alapos vizsgálat alá vevén LINNÉ herbáriumát Londonban: ekkor csak elbámult azon, hogy LINNÉ herbáriumának *Onosma* példányain nines jelezve azok termőhelye, az sem, hogy ki szedte a példányt. Azon is elbámult, hogy *Onosma echiioides* L. név alatt több, 4—5-féle *Onosma*-faj látható, a többi közt számos *Onosma arenarium* W. K.

Az *Onosma Jávorkae* SIMK. fajt könnyen synonymul vehetné valaki az *Onosma montana* SIBTH. et SMITH fl. Graeciae prodr. I. (1906) p. 121. fajául, mert a jelzett helyen SIBTH. et SMITH. COLUMNA Ephras. tab. 183-ját idézik fajuk támogatásául. Mivelhogy azonban COLUMNA rajza tökéletlen és a COLUMNA rajza egyenest felálló szárú növényt

gibt uns auf Tafel XI, f. 4a u. 4b eine vorzügliche Abbildung der Sternborsten der Blätter. Besonders auf Grund des durch die Zeichnung ersichtlichen Merkmals ist diese Pflanze vom ähnlichen *O. stellulatum* W. K., welches ebenfalls die Küsten der Adria bewohnt, klar zu unterscheiden, letzteres wächst aber doch mehr an solchen Orten, welche dem Einflusse des Seeklima's weiter entrückt sind.

Onosma echiioides L. spec. ed. II (1762) I 196 (*Cerinthechiioides* L. spec. ed. I. ist eine Mischart. Dies ergibt sich schon aus den für das 2.-e *Cerinthechiioides* angeführten Standorten: «Habitat in Austriae, Pannoniae, Helvetiae, Galliae, Italiae rupibus.» DR. EUGEN KÜMMERLE hat in London die Exemplare des L.'schen Herbars einer eingehenden Prüfung unterzogen und war erstaunt, dass bei den *Onosma*-Exemplaren dieses Herbars keine Standorte und Sammler angegeben sind; auch war er erstaunt, unter der Bezeichnung *Onosma echiioides* L. 4—5 verschiedene *Onosma*-Arten zu finden, u. A. zahlreiche *Onosma arenarium* W. K.

Onosma Jávorkae SIMK. könnte leicht als Synonym der *Onosma montana* S. S. Fl. graec. prodr. I (1806) p. 121 gehalten werden, weil S. u. S. ihrer Art oben die Abbildung 183 der EPHRASIS COLUMNA's zu Grunde legen. Da aber diese Abbildung COLUMNA's unvollkommen ist und eine Pflanze mit aufrechtem Stengel darstellt, während sie

ábrázol s nem olyat, a melyet SIBTH. et SMITH. I. e. «*caulibus diffusis, fructibus erectis*. In insula Cretâ et in Peloponneso. 4» leírnak és növényföldrajzilag leszögeznek: lehetetlenség, hogy az *Adria* északibb vidékein honos és egyenest felálló szárú *O. Jávorkae* SIMK. egy lehessen az *O. montanum* SIBTH. SMITH. krétai fajával.

Valentini Elvira, A mohok alaktani viszonyairól, különösen pedig néhány erdélyi földi faj leveleiről.

Doktori értekezés. Kolozsvár 1906. 8°. 27 old 25 ábrával. (Különnyomat a Muzeumi Füzetek I. [1906] köt.-ből.)

A bevezetésben (1-17. o.) általánosan ismert dolgokat ta-

A bevezetésben általánosságban foglalkozik a mohvizsgálat követelményeivel s némely moh feltűnő biológiai sajátosságával, majd egy történeti áttekintés után reátér a mohok anatómiájára, nevezetesen néhány erdélyi földi moh vegetatív képletének (földbeli s légbeli szár, levelek) alkotásának részletes leírására.

Saját vizsgálatai kiterjednek a *Sphagnaceae*, *Polytrichiaceae*, *Mniaceae* s *Funariaceae* leveleinek anatómiai viszonyaira, melyeket a szerző elismerésre méltó részletességgel s alapos-sággal ír le.

A tisztán levélanatómiai bélyegek alapján nyert conclusio, hogy az oldalt termő mohok fajfejlődéstani fejlettség tekintetében a csúcson termőknél jóval alacsonyabb fokozaton álla-

von S. u. S. «*caulibus diffusis, fructibus erectis*» von der Insel Creta u. d. Peloponnes 4 beschrieben wird, ist es unmöglich, das im nördlichen Adria-Gebiete vorkommende *O. Jávorkae* SIMK., welches einen aufrechten Stengel hat, mit dem Kretenser *O. montanum* S. S. zu identifizieren.

Elvira Valentini, Ueber die morpholog. Verhältnisse der Moose, insbesondere über die Blätter einiger siebenbürg. Arten.

Inaug. Dissert. Kolozsvár 1906. 8°. 27. p. 25 Abb. (Sep. Abd. aus Band I [1906] der «Muzeumi Füzetek».)

In der Einleitung werden allgemeine Erfordernisse der Moosuntersuchung, ferner auffallende biolog. Einrichtungen einiger Moose besprochen; nach einem geschichtl. Ueberblick geht die Verf. auf die Schilderung der anatom. Verh. der Moose insbesondere der vegetativen Organe (unter- und oberirdischer Stamm, Blatt) einiger siebenbürg. Arten über.

Die eigenen Untersuchungen erstrecken sich auf das Studium der anat. Verh. der Blätter einiger Vertr. der *Sphagnaceen*, *Polytrichaceen*, *Mniaceen* und *Funariaceen*, welche Verf. mit anerkennungswürdiger Ausführlichkeit u. Genauigkeit beschreibt.

Die nur auf Grund der Blatt-anatom. Verhältn. gewonnene Schlussfolgerung, dass die «Pleurocarpi» auf einer bedeutend niedrigeren Entwicklungsstufe stehen als die «Acro-

nak — tekintve azt, hogy oly férfiak, a kiknek alkalmuk volt e viszonyokba mélyebb bepillantást nyerniök, ennek éppen az ellenkezőjét állítják — bajosan fog vizshangra találni. A Polytrichiaceák, mint ismert, e tekintetben is a rendszerben izolált helyen állanak.

Hollós László, Magyarországi földalatti gombái. Math. és term. Értes. XXIII. (1905) 2. füzet. 8°. 25 old.

Elismerésre méltó szorgalommal sikerült a szerzőnek hazánkban 58 földalatti gombának előfordulását megállapítania (8 nemzetség basidiomyceta 25 fajjal s 10 nemzetség ascomyceta 33 fajjal van képviselve), ami tekintve azt, hogy HAZSLINSZKY 1875-ben csak nyolczat ismert s hogy a többinek felfedezését majdnem kizárólag a szerző fáradhatatlan buzgalmának v. legalább is az ő közbenjárásának köszönhetjük, — fényes kutatási sikernek nevezhető.

A termőhelyeknek az egyes fajok mellett felsorolt tökéletes jegyzéke e műnek botanikai szakirodalmunkban állandó helyet biztosít.

Dr. Hollós László, Új gombák Kecskemét vidékéről.

Annales musei nat. hungarici IV. 1906 p. 327—371. 2 táblával.

Szerző e művében 94 Kecskemét vidékén talált új gombafajnak adja latin leírását, a két táblán 36 új fajnak spórái s részben spóratömlői vannak lerajzolva. Az új fajok a következők:

carpi», dürfte in Anbetracht dessen, dass Männer, welche einen tieferen Einblick in diese Verhältnisse gewonnen haben, gerade das Gegenteil behaupten, kaum Anklang finden. Bekanntlich stehen die Politrachaceae auch in dieser Beziehung isoliert.

Lad. Hollós, Die Hypogaeen Ungarn's. Math. és Term. Ert. XXIII. (1905) Heft 2. 8°. 25 p.

Durch anerkennungswürdigen Fleiss gelang es dem Verf. aus unserem Lande 58 Arten von Hypogaeen (8 Gattungen von Basidiomyceten mit 25 Arten, 10 Gattungen von Ascomyceten mit 33 Arten) festzustellen, was in Anbetracht dessen, dass noch i. J. 1875 HAZSLINSZKY nur 8 Arten kannte u. dass fast alles Uebrige vom Verf. selbst oder durch seine Anregung zusammengetragen wurde, als ein ganz bedeutendes Forschungsergebnis zu bezeichnen ist.

Das bei jeder Art angeführte vollst. Standortsverzeichnis sichert der Arbeit die Stelle eines unentbehrlichen Nachschlagewerkes.

Dr. Lad. Hollós. Fungi novi regionis Kecskemétiensis descripti.

Annales musei nat. hungar. IV. 1906 p. 327—371. Cum 2 tabulis.

In dieser Arbeit werden 94 neue Pilze aus der Umgebung von Kecskemét mit lateinischen Diagnosen beschrieben u. die Sporen u. z. T. Sporenbehälter von 36 neuen Arten auf 2 Tafeln abgebildet. Die neuen Arten sind folgende:

Camarosporium Achilleae (auf *Achillea setacea*), *Microdiplodia Alkannae* et *Phoma Alkannae* (auf *Alkanna tinet.* var. *parviflora* BORB.), *Hendersonia Alsines* et *Pleospora Alsines* (auf *Als. verna*), *Diplodina Althaeae* (auf *Althaea officinalis*), *Leptosphaeria Anemones* et *Rhabdospora Anemones* (auf *Anem. silv.*), *Coniothyrium Armeniacae* et *Perisporium Armeniacae* (auf *Armeniacae vulgaris*), *Phoma astragalicola*, *Phyllosticta exscapi* et *Stagonospora Astragali* (auf *Astragalus exscapus*), *Camarosporium Astragali* (auf *Astr. virgatus*), *Hendersonia Campanulae* (auf *C. glomerata*), *Phoma Chondrillae* (auf *Chondrilla juncea*), *Camarosporium Chrysanthemi*, *Diplodina Chrysanthemi*, *Pestalozzia Chrysanthemi* et *Rhabdospora Chrysanthemi* (auf *Chrys. indicum*), *Rhabdospora clinopodica* (auf *Clinop. vulgare*), *Septoria conicola* (auf *Conium macul.*), *Gloeosporium Crataegi* (auf *Crat. monogyna*), *Hendersonia sarmentorum* WEST. f. *Cytisi* (auf *Cytisus Laburnum*), *Diplodina Dahliae* (auf *D. variab.*), *Rhabdospora Dracocephali* u. *dracocephalicola* (auf *Dracoph. austriacum*), *Hendersonia Ephedrae*, *Lophiostoma Ephedrae*, *Microdiplodia Ephedrae*, *Sphaerella Ephedrae*, *Wojnowicia Ephedrae* (auf *Ephedra distachya*), *Pyrenochaeta Erysimi* (auf *Erys. canescens*), *Cercospora Erythraeae* (auf *Erythr. linariaefolia*), *Hendersonia sarmentorum* WEST. forma *Evonymi* (auf *Evon. verrucosa*), *Camarosporium Forsythiae*, *Cystospora Forsythiae*, *Diplodia Forsythiae* (auf *Forsythia suspensa*), *Rhabdospora Galegae* (auf *Galega offic.*), *Diplodina Genistae*, *Hendersonia genistaeicola*, *H. sarmentorum* f. *Genistae* (auf *Genista tinctoria*), *Rhabdospora Globulariae* (auf *Globul. Willkommii*), *Camarosporium Hibisci* et *Diplodina Hibisci* (auf *Hibiscus syriacus*), *Phlyctaena Hyperici* (auf *Hyperic. perforatum*), *Diplodina Inulae* (auf *Inula hirta*), *Vermicularia Dematium* (PERS.) FR. var. *Juglandis* (auf *Jugl. regia*), *Rhabdospora Kochiae* (auf *Kochia arenaria*), *Stagonospora Koelreuteriae* (auf *Koelreuteria paniculata*), *Phoma leonuricola* u. var. *minor* (auf *Leonurus Cardiacae*), *Stagonospora Narcissi* (auf *N. poeticus*), *Hendersonia Oenotherae*, *Microdiplodia Oenotherae* (auf *Oen. biennis*), *Phoma ononidicola* (auf *Ononis spinosa*), *Phoma Onosmatis*, *Pleospora Onosmatis* (auf *Onosma arenarium*), *Phyllosticta Oxytropidis* (auf *Oxytropis pilosa* var. *hungarica* BORB.), *Diplodina Paeoniae* et *Phoma paeonicola* (auf *Paeonia arborea*), *Diplodina Physalidis* et *Phoma Physalidis* (auf *Phys. Alkekengi*), *Diplodina Polygalae*, *Hendersonia Polygalae*, *Rhabdospora Polygalae* et *Rh. polygalaeicola* (auf *Polygala comosa*), *Camarosporium Pteleae*, *Cucurbitaria Pteleae*, *Diplodia Pteleae* et *Diplodina Pteleae* (auf *Pt. trifoliata*), *Pestalozzia Salicis* (auf *Salix babylonica*), *Leptosporia Salsolae* (auf *Salsola Kali*), *Diplodina Salviae*, *Sphaeropsis Salviae* (auf *Salvia officinalis*), *Hendersonia Santolinae* (auf *Sant. Chamaecyparissus*), *Phoma Seseli*, *Rhabdospora Seseli* (auf *Seseli glaucum*), *Phoma herbarum* WEST. forma *Sii* (auf *Sium latifol.*), *Cercospora dulcamaraeicola* (auf *Solan. Dulcam.*), *Microdiplodia Spiraeae* (auf *Spiraea crenata*), *Camarosporium*

Tumaricis et *Spherella Tamaricis* (auf *Tamarix africana*), *Rhabio-spora Veronicae* et *Sphaeronema Veronicae* (auf *Veron. Chamaedrys*), *Stagonospora Veronicae* (auf *Ver. prostrata*), *Septoria triphylli* (auf *Veron. triphyllus*), *Camarosporium Opuli*, *Coniothyrium Viburni* et *Hendersonia sarment* f. *Viburni* (auf *Vib. Opulus*). *Henders. sarm.* forma *Xanthoceratis*, *Microdiplodia Xanthoceratis* et *Pleospora Xanthoceratis* (auf *Xanthocerae sorbifolia*).

Varga Sándor. Gömör vármegye zuzmó-flórájának oikologiai viszonyai (Die oikolog. Verh. der Flechtenflora des Com. Gömör). A szerző «Gömör vármegye zuzmó-florája» című nagyobb dolgozatának egy fejezete. Doctori értekezés a kolozsvári magyar kir. tudományos egyetem mennyiségtani és természettudományi karához benyújtva (Inaug. Diss. Kolozsvár, Stiep J. és társa, 1906, 49. 24 p.)

Es ist mit Freuden zu begrüßen, dass Verfasser sich nicht darauf beschränkt, die Ergebnisse seiner eingehenden Studien über die Flechtenflora des Gömörer Komitates lediglich in einer Aufzählung der beobachteten Arten und Formen zusammenzufassen und dass er es unternimmt, auch die oikologischen Verhältnisse der Flechtenvegetation des Gebietes zu schildern. Dieses Unternehmen ist umso verdienstvoller, als für die Länder der ungarischen Krone, selbst für ein kleineres Gebiet derselben, diesbezügliche Vorarbeiten fehlen.

Die orographische Gliederung, die Mannigfaltigkeit im geologischen Aufbaue, das Vorhandensein ausgedehnter und verschiedenartig zusammengesetzter Wälder des Gömörer Komitates bedingen eine reiche und wechselnde Flechtenflora.

Sieben Faktoren sind für die Verteilung der Flechten massgebend; 1. das Licht, 2. die Qualität der Luft, 3. der Feuchtigkeitsgehalt der Luft,

Örömmel kell fogadnunk, hogy a szerző nem elégedett meg avval, hogy a gömörmegyei zuzmóflórára vonatkozó beható tanulmányának eredményét pusztán a megfigyelt fajok és alakok felsorolásával közölje, hanem hogy arra vállalkozott, hogy ezen vidék zuzmóvegetációjának oikologiai viszonyait is jellemezze. Ezen vállalkozása már azért is elismerésre méltó, mert nemcsak a magyar korona országaira vonatkozólag általánosságban, de még egyes kisebb vidékekre is nélkülöz-zük az eféle tanulmányokat. Gömör vármegyének orographikus tagoltsága, geológiai viszonyainak változatossága, kiterjedt s különböző módon összetett erdőségei okozzák azt, hogy zuzmóflórája is igen gazdag s változatos.

A zuzmók eloszlását hét tényező befolyásolja, u. m.: 1. a fény, 2. a levegő minősége, 3. a levegő páratartalma, 4. a hőmérsék, 5. a talaj geológiai

4. die Temperaturverhältnisse,
5. der geologische Aufbau,
6. der Kampf ums Dasein in der
Pflanzenwelt und 7. der Ein-
fluss der Kultur.

Von diesen Faktoren steht in erster Reihe das *Licht*. Verfasser teilt die Flechten des Gebietes in zwei Gruppen, in *licht-* und *schattenliebende* Flechten, doch existieren für diese beide Kategorien scharfe Grenzen nicht. In zwei Listen werden die lichtliebenden Flechten einerseits und die schattenliebenden andererseits namhaft gemacht. In der ersten Liste, welche hauptsächlich die Flechten der Felswände und Alpenmatten umfasst, finden wir einige Flechten, welche eher zu den schattenliebenden Lichenen gerechnet werden sollten (z. B. *Peltidea aphthosa* und *Parmelia physodes* als typische Flechten des Voralpenwaldes, *Caloplaca cerina*, welche auch in schattigen Buchenwäldern häufig ist) und die wir in der ersten Liste gerne vermisst hätten. Für die Verteilung der waldbewohnenden Flechten ist die Lichtmenge, welche in der Belaubung der verschiedenen Bäume durchgelassen wird, massgebend; d. Uebergang vom «Schattenbaum» zum «Lichtbaum» (im Sinne WARMINGS) lässt sich durch folgende Reihenfolge feststellen: Fichten- und Tannenwald, Buchenwald, Eichenwald, Birkenwald, Ulmen, Linden, Esche, Rottföhren, Lärche. Die in den Nadel- und Laubwäldern des Komitates auftretenden Flechten werden auch in zwei Listen aufgezählt.

viszonyai, 6. a növényeknek a létért való küzdelme, végül pedig 7. a kulturának befolyása.

Ezen tényezők között első helyen áll a *fény befolyása*. Szerző az átkutatott vidéknek zuzmóit két csoportra és pedig a fényt kedvelő s az árnyéket kedvelő zuzmókra osztja, de ezen két csoport között éles határ nem vonható. Két jegyzékben sorolja fel egyrészt a fényt kedvelő zuzmókat, másrészt pedig az árnyéket kedvelőket. Az első jegyzékben, melyben főképen a sziklafalak s havasi gypsöznyegek zuzmóit találjuk, felsorol néhány olyant, a mely inkább az árnyéket kedvelők között találta volna meg a helyét (pl. *Peltidea aphthosa* és *Parmelia physodes*, melyek az alhavasi erdők jellemző zuzmói s a *Caloplaca cerina*, mely árnyékos bükk-erdőkben is gyakori) s a melyet az első sorozatban szívesen töröltünk volna. Az erdőkben lakó zuzmók eloszlását első sorban az a fény mennyiség befolyásolja, melyet a különböző fák lombozata átbocsát, az árnyéket vető («Schattenbaum») és fényt átbocsátó («Lichtbaum») (WARMING értelmében) fák között levő átmeneteket a következő sorrend tünteti fel: Lucz- és jegenyefenyő - erdő, bükkerdő, tölgyerdő, nyírerdő, szilkerdő, hársfa, kőrisfa, erdei fenyő, vörös fenyő. A megyében a tűlevelű s lombos-erdőkben megfigyelt zuzmókat szintén két jegyzékben sorolja fel.

Die *Reinheit der Luft* ist ein weiterer günstiger Faktor für die Entwicklung der Flechtenvegetation. Die verunreinigte Luft in grösseren Städten oder an Fabrikanlagen ist dem Gedeihen der Flechten äusserst ungünstig und sie meiden derartige Örtlichkeiten.

Der *Feuchtigkeitsgehalt der Luft* ist nicht minder wichtig für das Auftreten bestimmter Formen, ein hoher Grad desselben wirkt auf die Entwicklung der Strauch- und Laubflechten günstig ein. Von Interesse ist auch das Zusammenleben von *Cladonien* u. *Collema* mit Moosen, welch' letztere durch ihre Hygroskopizität grosse Mengen von Wasser aufspeichern und den Flechten liefern können. Von der *Temperatur* sind die Flechten im allgemeinen wenig abhängig, da sie durch die Ausbildung ihrer Rindenschichte sich einer kälteren oder wärmeren Lage anzupassen in der Lage sind. Das langsame Wachstum alpinen Flechten ist auf das Schwanken der Temperatur zurückzuführen.

Die grosse Rolle, welche das *geologische Substrat* in der Verteilung der Flechten spielt, ist bekannt und mehrfach behandelt. Drei Listen gewähren uns eine gute Uebersicht über die Flechten des Kalkes, beziehungsweise Dolomits, der Schiefer und des Granits im Gebiete.

Auch der *Kampf ums Dasein* im Pflanzenreich ist für die Verteilung der Flechten nicht ohne Bedeutung. Die Flechten

A levegő tisztasága egy következő, a zuzmóvegetáció kifejlődését elősegítő factor. Nagyobb városok vagy gyártelepek szennyezett levegője a zuzmókat igen kedvezőtlenül befolyásolja, ez okból kerülük is az ilyen helyeket.

A levegő nedvességi foka nem kevésbé fontos bizonyos alakok fellépésére nézve: nevezetesen a levegő nagyobb fokú nedvessége kedvezően befolyásolja a gallyas és, harasztzuzmók kifejlődését. Érdekes még a *Cladoniák* és *Collema* mohokkal való együttélése is, melynél az utóbbiak vízfelszívó képességüknél fogva nagyobb mennyiségű vizet tudnak felhalmozni s ezt azután átszolgáztatják a zuzmóknak. *A hőmérsék* a zuzmókat általában véve kevésbé befolyásolja, mert a hidegebb vagy melegebb hőmérséklethez a kéreg kifejlődésével tudnak alkalmazkodni. A havasi zuzmók lassú növekedése a hőmérséklet ingadozásaira vezethető vissza.

Ismeretes s gyakran lett már tárgyalva az a fontos szerep, mely *a geológiai viszonyoknak* jutott a zuzmók eloszlásánál. Azon három jegyzék, melyben a szerző a különböző substratumon előforduló fajokat állította össze, jó áttekintést nyújtja a mészen, illetőleg dolomiton, palán és grániton termő zuzmóknak. *A növényeknek a létért való küzdelme* sem közömbös a zuzmók elterjedésének megítélésénél. A zuzmók a nö-

sind die Pioniere des Pflanzenreichs welche den Boden für eine, aus höheren Pflanzen zusammengesetzte Vegetation vorbereiten, von letzteren aber bald verdrängt werden. Diesen Kampf sehen wir besonders klar in alpinen Lagen und dieser Kampf erklärt die Erscheinung, dass die aus den alpinen Lagen in das Waldgebiet herabdringenden Arten sich auf der Rinde der Baumstämme und Zweige ein Asyl suchen müssen.

Mit Rücksicht auf alle diese Faktoren gliedert Verfasser die Flechtenflora des Gebietes folgendermassen:

1. Ebene und Hügelregion;
2. Montangebiet;
3. Region über der Waldgrenze.

Innerhalb einer jeder dieser Kategorien lassen sich dann unterscheiden:

- I. Erdflechten (*Species terrestres*)
 - a) auf kieselhaltiger Unterlage,
 - b) auf Kalkboden.
- II. Steinflechten (*Species saxicolae*),
 - c) auf Silikaten:
 - α) Granit,
 - β) Krystallinischer Schiefer,
 - γ) Basalt,
 - d) auf Karbonaten:
 - δ) Kalk und Dolomit.
- III. Auf organischen Substraten
 - e) Rindenflechten:
 - α) Nadelbäume.
 - β) Buchenwald,
 - γ) Eichenwald.
 - f) holzbewohnende Flechten (*Species lignicolae*),
 - g) auf Pflanzenresten (Moosen und Gräsern).

vényvilág előharczosai, ők készítik elő a talajt arra, hogy azon később magasabb szervezettű növények is megélhessenek, ezek azután előbb-utóbb a zuzmókat onnan ki is szorítják. Ezt a küzdelmet legjobban látjuk a havasi régióban, s ez magyarázza meg azt a jelenséget, hogy a havasi régióból az erdős régiókba leszálló fajok kénytelenek a fák s galyak kérgén keresni menedéket. Mindezen faktorokra való tekintettel a szerző az átkutatott vidék zuzmóflóráját a következő módon csoportosítja: 1. a sík- és dombvidék, 2. a hegyvidék, 3. az erdők határa feletti régió flórájára.

Ezen kategóriákon belül megkülönbözteti:

- I. A földi zuzmókat (*species terrestres*)
 - a) kovasavas talajon,
 - b) meszes talajon,
- II. Kőzeteken élőket (*species saxicolae*)
 - c) silicatumokon:
 - α) grániton,
 - β) kristályos palán,
 - γ) bazalton,
 - d) carbonatokon:
 - δ) mészen s dolomiten.
- III. Az organikus substratumon élőket,
 - e) kéregzuzmókat:
 - α) fenyves,
 - β) bükkös,
 - γ) tölgyes,
 - f) kéregzuzmókat tönkön (*species lignicolae*),
 - g) növényi részekén (mohokon, füveken).

Zum Schlusse möchte Referent es nicht unterlassen; dem Verfasser den wolgemeinten Rat zu erteilen, in seinen weiteren Studien, deren Erscheinen wir mit Interesse entgegensehen, mit der veralteten und unhaltbaren Gattungsumgrenzung der Nomenklatur der KÖRBER-MASSALONGO'schen Schule zu brechen und auch in dieser Beziehung seine wertvollen Arbeiten auf einen modernen Standpunkt zu stellen.

Dr. A. Zahlbruckner.

Végül a ref. nem mulaszthatja el a szerzőnek azt a jóakaró tanácsot adni, hogy további kutatásai alkalmával, melyeknek eredményeit érdeklődéssel várjuk, szakítson a KÖRBER-MASSALONGO-féle iskola elavult és tarthatatlan nemzetiség-elhatárolásával s nomenklaturájával, evvel azután e tekintetben is modern színvonalra emelné értékes munkálatait.

Zahlbruckner Sándor dr.

A kir. magy. Term.-tud. Társ. növénytani szakosztályának 1906. október hó 10-én tartott ülése.

Sitzung der botan. Section der k. ungar. naturwiss. Gesellschaft am 10. Oktober 1906.

1. SCHILBERSZKY K. előterjeszti **Prodán Gyula** «Három kleisztokarp mohának hazai elterjedéséről» cz. dolgozatát. (*Acaulon muticum*, *A. triquetrum*, *Phascum cuspidatum*).

2. **Tuzson János** előadást tart a *Potentilla reptans* L. forma *aurantiaca* KNAF-nak Magyarországon való előfordulásáról. Szerző ezen növényt (mely tudvalevőleg nem egyéb, mint a tőlalagnak sötétebb virágú alakja) a monori erdőben fedezte fel.

Ezután előadást tart még «A *Daphne Cneorum* L. és *D. arbuscula* ČEL. összehasonlító histológiá»-járól, melynek rövid foglalatlja az, hogy a *D. arbuscula* sokkal közelebbi rokonsági kapcsolatban áll a *D. petraea* LEYB.-al, mint a *D. Cneorum*-mal, s hogy a *D. arbuscula*-ra

1. K. SCHILBERSZKY legt eine Arbeit **Jul. Prodán's** «Über die Verbreitung dreier cleistocarper Moose in Ungarn» vor. (*Acaulon muticum*, *A. triquetrum*, *Phascum cuspidatum*).

2. **Joh. Tuzson** hält einen Vortrag über das Vorkommen von *Potentilla reptans* L. forma *aurantiaca* KNAF in Ungarn. Der Vortr. hat diese Pflanze (welche bekanntlich nichts anderes ist, als eine dunkler blühende Form der Stammart) im Monorer Wald entdeckt.

Sodann sprach derselbe «Über die vergleichende Histologie v. *Daphne Cneorum* L. u. *D. arbuscula* ČEL.», wobei er zu dem Schlusse kommt, dass letztere Art viel nähere verwandtschaftliche Beziehungen zu *D. petraea* LEYB., als zu *D. Cneorum* L. aufweise, und dass die auf *D.*

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1906

Band/Volume: [5](#)

Autor(en)/Author(s): Zahlbruckner Alexander (Sándor)

Artikel/Article: [Hazai botanikai dolgozatok ismertetése. Referate über ungarische botan. Arbeiten. 381-394](#)